

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ключові слова / Keywords: самоосвіта / self-education, готовність до самоосвіти / willingness to learn, інформаційно-комунікаційні технології / information and communication technology, технології навчання / learning technology, економічна освіта / economic education.

Постановка проблеми. В умовах інформатизації багатьох сфер діяльності суспільства перед системою освіти постають нагальні завдання з освоєння та впровадження в навчальний процес інформаційних технологій з метою підготовки людини до повноцінної діяльності в інформаційному суспільстві. Означені завдання вимагають відповідних змін в структурі освіти, перегляду мети і змісту навчання, формування нетрадиційних підходів до розробки нових форм до розробки нових методів і форм адекватних освітніх програм на основі технічного переоснащення навчального процесу. Це повною мірою стосується економічної освіти і, насамперед, інформаційних технологій, які за соціальною універсальністю застосування набувають фундаментальності компонентів загальної економічної освіти і таким чином сприяють цілісному розвитку особистості.

Сучасні економісти повинні володіти методами вирішення професійних завдань за допомогою інформаційних технологій, мати розвинену професійну інтуїцію, творчо використовувати інформацію для прийняття рішень, що обумовлює головні пріоритети професійної підготовки майбутніх фахівців. Завдання вищої економічної школи вимагають розвитку суб'єктності майбутніх фахівців з економіки, їх самостійності, відповідальності за власний професійний розвиток. Визначна роль самоактивності студентів-економістів у досягненні вершин професіоналізму актуалізує питання формування у них готовності до самоосвітньої діяльності, яке на сучасному етапі залишається ще недостатньо розробленим як на концептуальному, так і на методичному рівнях. Запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес вищої економічної освіти сприятиме ефективній реалізації окреслених завдань, які постають перед сучасними вищими навчальними закладами.

Актуальність наукового дослідження. Аналізуючи ступінь дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців з економіки, констатуємо, що поза уваги вчених залишилися важливі питання теоретичних та методичних основ формування готовності студентів до самоосвітньої діяльності на підставі застосування інформаційно-комунікаційних технологій в економічному вищому навчальному

закладі, які потребують нагального вирішення.

Грунтовний аналіз наукової літератури з теми дослідження показав, що запропоновані науковцями структурні компоненти готовності до самоосвітньої діяльності не відображають усіх її сторін та потребують певних уточнень, а саме розробки моделі формування готовності студентів економічних спеціальностей до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє констатувати, що проблема розвитку вищої економічної освіти представлена у роботах В. Базилевича, Д. Богині, Л.І. Бондаревої, Б. Будзана, Л. Бурдейної, Л. Грищенко, Л. Дибкової, Н. Захарченко, С. Злупко, Є. Іванченко, В. Кагана, Т. Качеровської, А. Колота, І. Мороза, І. Сичевнікова, В. Стрельнікова, І. Каленюк, Г. Ковальчук, С. Кустовського, І. Поліщук, В. Стасюк, С. Юрія. Загальнодидактичні основи самоосвіти досліджували: С.Архангельський, Ю.Бабанський, В. Загвязинський, Н.Кузьміна, В.Сластьонин, Г.Шукіна; системний підхід до самостійної роботи розробляли А.Алексюк, В.Безпалько, В.Кан-Калік, В. Козаков, А.Молібог, П.Підкасистий; сутність, структура, зміст самоосвіти розкрито в працях А.Громцевої, О.Кочетова, В.Кульбеди, П.Пшебильського, Є.Тонконогої та інших. Психологічні основи самоосвіти обґрунтували О.Арет, Л.Рувінський, Г. Сухобська, А.Усова, В.Шпак. Механізми формування готовності особистості до професійної діяльності розкрити в роботах А.Бистрюкової, О.Дубасенюк, М.Дьяченко, Л.Кандибовича, Л.Кондрашової, О.Кривильової, В.Моляко, О. Мороза, В. Сластьоніна. Проблема готовності до самоосвіти, самовдосконалення досліджувались в роботах О. Бондаренко, М.Вієвської, К.Долгош, О.Серняк, Л.Султанової, Т.Шестакової та інших. Питання використання інформаційно-комунікаційних технологій в практиці роботи вищої школи досліджувалися Н. Борісенко, Р. Войтельовой, Р. Горбатюк, Н. Гребінник, Р. Гуревіч, Т. Красько, О. Скупим, О. Сокирською та ін.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні моделі формування готовності студентів вищих економічних навчальних закладів до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Виклад основного матеріалу. При розробці програми дослідно-експериментальної роботи ми виходили з того, що готовність до самоосвітньої діяльності – це складне особистісне утворення, яке не виникає мимовільно і стихійно. Результативність формування її залежить від педагогічно доцільної, особистісно-орієнтованої системи навчання іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

У межах нашого дослідження ми розробили структурну модель формування готовності студентів економічних спеціальностей до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Зростання ролі іноземної мови у підготовці сучасних фахівців різних галузей, в тому числі й економічної, обумовлює таку систему навчання студентів, яка охопила б своїм змістом, формами, методами і засобами всі компоненти їх готовності до самоосвітньої діяльності.

В основу означеної системи має бути покладена активна навчально-пізнавальна діяльність, особистісно-орієнтована і професійно спрямована, заснована на діалогічному підході, педагогічній взаємодії, співробітництві і співтворчості у відносинах «викладач – студенти», в ході якої переважає структурування пред-

метних знань у вигляді комунікативної ситуації і творчих проєктів з використанням інформаційно-комп'ютерних засобів при наявності сучасної інформаційно-комп'ютерної бази та методичного забезпечення, а також навчальних дисциплін.

Ми, поділяючи позицію Е. Флешар [1], виходили з того, що при дотриманні в навчальному процесі цих умов виникає необхідність у використанні інформаційно-комунікаційних технологій, які здатні забезпечити не тільки засвоєння студентами знань іноземної мови, набуття вмінь і навичок іншомовного спілкування, але і необхідний рівень їх готовності до самоосвітньої діяльності.

Вибір інформаційно-комунікаційних технологій обумовлений тим, що вони мають чітку орієнтацію на кінцевий результат; означені технології містять у собі способи і засоби досягнення кінцевого результату; опис технології визначає умови, які забезпечують її ефективність у формуванні готовності студентів до самоосвітньої діяльності, оскільки загальна схема її дії відповідає реальній сукупності педагогічних умов; технологія за своїм змістом, засобів і способів, визначає конкретні шляхи досягнення поставлених цілей.

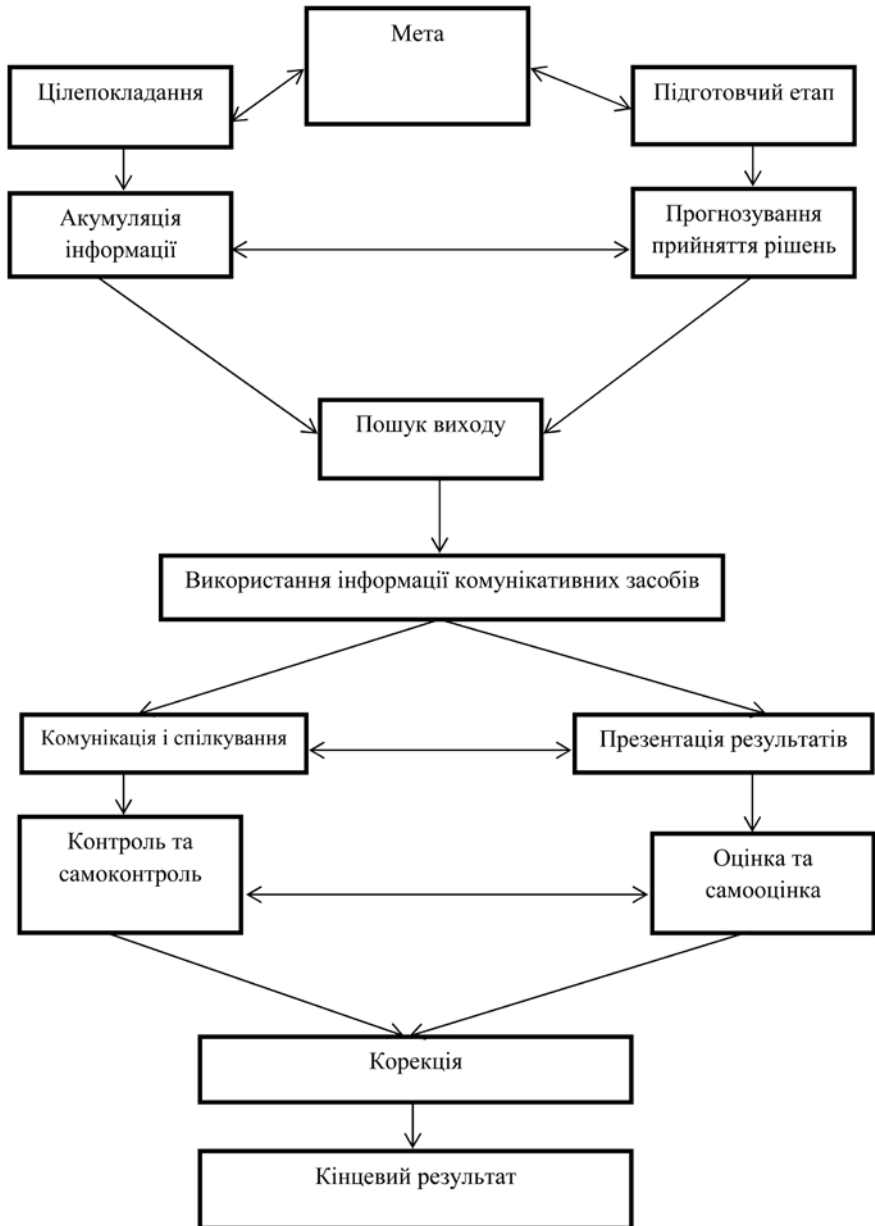
Мета зазначеної моделі полягає у формуванні готовності студентів економічних спеціальностей до самоосвітньої діяльності. В основу її реалізації покладено діалогічний підхід, який реалізувався на наступних принципах: комунікативності, процесуальності, активності та самостійності.

В основу реалізації моделі ми поклали використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні іноземної мови, керуючись тим, що технологія є носієм персоніфікованого характеру навчання, близька до «авторської методики навчання» (Є. Флешар). Підтвердження цьому ми знаходимо у П. Бондарьова і В. Курочкіна, які вважають, що технологія – це діяльність, яка максимально реалізує в собі закони навчання, виховання та розвитку особистості і забезпечує отримання проєктованих результатів (П. Бондарев).

Технологічний аспект освітнього процесу у вищих навчальних закладах отримав обґрунтування і в працях Г.Щедровіцького. Він, говорячи про технологізацію навчання, яке засноване на розвитку здатності моделювати та інструментально використовувати переважно зовнішні, але адекватні змісту внутрішнього плану та механізмам його функціонування засоби, стверджував, що функція моделей навчальної діяльності: забезпечити ідеальне оперування інформацією про оригінал баз оригіналу, здійснювати репрезентацію ідеального в зовнішньому освітньому просторі [2].

Технологізація навчання пов'язана з подальшим удосконаленням інформаційної культури як викладачів, так і студентів, створенням сучасної інформаційно-комп'ютерної бази, наявністю програмного і методичного забезпечення, комп'ютерної грамотності всіх учасників педагогічного процесу. Вирішення цих завдань вимагає впровадження в практику вищих навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій.

На нашу думку, принципово важливим є наголос деяких науковців на сприянні інформаційно-комунікаційних технологій формуванню та вдосконаленню навичок самоосвітньої діяльності. Так, на думку І.І. Мархель, інформаційні технології навчання – це «комплекс уніфікованих методологічних, психолого-педагогічних, програмно-технічних та організаційних засобів, призначених для інтенсифікації

Мал.1. Модель формування готовності майбутніх фахівців з економіки до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій

самостійної пізнавальної діяльності (учіння), навчання або керування учінням, а також для ігрового людино-машинного вирішення навчальних та практичних завдань” [3, с. 87]. О.М. Пехота вважає, що першочерговою метою ІТН є підготовка студентів

до повноцінної життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства [4, с. 170]. В. Ф. Шолохович [5] пропонує визначати ІТН з точки зору її змісту як галузь дидактики, яка займається вивченням планомірно і свідомо організованого процесу навчання і засвоєння знань, в яких використовуються засоби інформатизації освіти.

На нашу думку, звертаючись до професійної підготовки фахівців та враховуючи вищезазначені трактування ІТН, під інформаційною технологією навчання в цій галузі слід розуміти систему загальнопедагогічних, психологічних, дидактичних, окремих методичних процедур взаємодії педагогів суб'єктів навчання з урахуванням технічних і людських ресурсів, спрямовану на проектування і реалізацію змісту, методів, форм і інформаційних засобів навчання, що відповідають меті навчання, особливостям майбутньої діяльності і вимогам до професійно важливих якостей фахівця.

Технологічність процесу навчання відповідним чином змінює алгоритм освітньої концепції, який виглядає наступним чином: опис кінцевої мети системи освіти; опис в діагностичних показниках проміжних цілей; обґрунтоване конструювання змісту навчання; рекомендація стандартних технологій навчання, які гарантують досягнення поставлених цілей і забезпечених методиками об'єктивного контролю якості навчання; опис організаційних форм і умов навчання.

Інформаційно-комунікаційна технологія об'єднує у своєму змісті сукупність дій, операцій і процедур, покликаних забезпечувати результат спроектованого навчального процесу, та в той же час є динамічною і схильною до постійних змін. Критеріями технологічності навчального процесу виступають: наявність чіткої і діагностично заданої мети; подання змісту предметного матеріалу у вигляді комунікативної ситуації, орієнтованої основи й способів їхнього розв'язання; наявність алгоритму засвоєння навчального матеріалу; визначення способів комунікації та інформування суб'єктів навчального процесу; інформаційно-комп'ютерне забезпечення навчального процесу при позитивній мотивації суб'єктів навчання; застосування різних джерел інформації та комп'ютерних засобів.

Вищезазначене є підставою для використання інформаційно-комунікаційних технологій у вивченні іноземної мови як ефективного засобу формування готовності студентів до самоосвітньої діяльності.

Ми виходили з того, що інформаційно-комунікаційна технологія – це цілеспрямована діяльність студента, в результаті якої реалізується науково обґрунтована сукупність педагогічних умов формування готовності майбутнього фахівця з економіки до самоосвітньої діяльності з високим рівнем її ефективності, надійності і гарантованості кінцевого результату. У нашому дослідженні основу дослідно-експериментальної програми склали інформаційно-комунікаційна технологія формування готовності майбутніх фахівців з економіки в процесі вивчення ними іноземної мови.

Функціональний склад і структура інформаційно-комунікаційної технології формування готовності до самоосвітньої діяльності в процесі вивчення іноземної мови являє собою систему алгоритмізованих дій та операцій, які забезпечують результативний вихід з модельованих комунікативних ситуацій, визначають динаміку етапів, які послідовно змінюють один одного. На кожному етапі мають місце специфічні психолого-педагогічні механізми формування структурних компонентів

готовності до самоосвітньої діяльності. Структура та взаємозв'язок компонентів моделі формування готовності майбутніх фахівців з економіки до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій подані на малюнку 1.

Висновки. Однією з умов ефективного формування готовності майбутніх фахівців з економіки до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій є реалізація технологічного підходу до професійної підготовки студентів-економістів. Модель процесу формування є інноваційною складовою сучасної освіти і забезпечує комплексний розвиток індивідуальних особистісних та професійних якостей майбутніх фахівців з економіки.

Література:

1. Флешар Е. Дидактичні основи підготовки студентів майбутніх учителів-біологів до реалізації екологічної освіти: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08/ Е.Флешар. – К.: КНПУ ім. Драгоманова, 1981. – 189с.
2. Щедровицкий Г.П. Коммуникация, деятельность, рефлексия / Г.П.Щедровицкий // Исследование речемыслительной деятельности. – Алма-Ата, 1974. – С.12-28.
3. Мархель И.И. Компьютерная технология обучения / И.И. Мархель // Советская педагогика. – 1990. – № 5. – С. 87 – 91.
4. Освітні технології / [О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.]; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.
5. Шолохович В.Ф. Дидактические основы информационных технологий обучения в образовательных учреждениях: Автореф. дис. ...док. пед. наук. – Екатеринбург: УГППУ. 1995. -45 с.